

naježeno in jedrnato

Dolg in oblast

Jedrt Jež Furlan

Jaz sem Rakef Saška. Jaz sem RS. Jaz sem dolg. Jaz sem denar, porabljen za vojsko. Jaz sem povračilo stroškov za pacifikacijo, modernizacijo, švicarske račune. Za železnice, avtoceste, mostove. Za demokratično reprezentacijo, socialno državo, zdravstvo, šolstvo, kulturo. Sem zaplemba posesti, vinogradov, ovac. Otrok, prodanih v suženjstvo. Sem prepoved avtorskih pogodb. Zamrznitev plač javnega sektorja. Ukinitvev bonitet veteranov. Vpisana sem v zgodovino držav in imperijev. Igram centralno vlogo pri vprašanju, kaj je prav in kaj narobe.

V performativnem predavanju **Dolg RS** se Saška Rakef, dolžnica, avtorica, spopade s temo dolga. Končno predstava, ki mi je pisana na kožo! Dobesedno. Premetavanje evrov v luči dolga me je zabavalo, poznam temo, dilemo, nenehno kalkuliranje v glavi. Tema, v kateri bi se prepoznalo pol prebivalstva. Krčenje sredstev v vitalnih delih družbe, izobraževanju, kulturi, znanosti, zmanjševanje števila zaposlenih v javnem sektorju bosta kmalu dosegla – med drugim – povečano število gledalstva v Gleju na predstavi **Dolg RS**. V gledališče bodo hodili po identifikacijo, sedeli bodo nekje, kjer jih bo predstava razumela in odpirala možna soočnja z dolgom. Kreativno preživetje se bo zrcalilo v tistih nekaj umetniških projektih, ki jih bo oblast še dopuščala. Ker bo večina prekernih delavcev in bodo lahko delali kadarkoli, si bodo v samozaposlitev lahko vkalkurirali tudi čas za predstavo. Resda performativno predavanje ne nagovarja državljanov v skupnem dolgu na način, da bi se občestvo tolklo po kolenih in valjalo po tleh. Kar ne pomeni, da ni duhovita. Prepoznanje tokrat ne zabava na način plastičnega krohota v pogrošnih in neprimerno slabše narejenih smejalnih hitih.

V navajanju dolga, nenehnem štetju kav, cigaret (je prav, da RS kadi? se sprašuje vmes), predvidenih in nepredvidenih stroškov življenja, preigravanju radijske igre se Saška Rakef ne spopada s temo na narativen način, temveč v – uvodoma opozorjeno – obliki performativnega predavanja. Pogovarja se in predstavlja mnenje in delo Saške Rakef z Rakef Saško (**Dolg RS**). Ena oseba, miza, dva mikrofona in duhoviti zvočni efekti. Preskakuje, natančno odmerjeno in intrigantno, z dolga na pravno, administrativno in človeško detektiranje situacije. Brez patetike in nepotrebnih čustev. Saj govorimo o dolgu, kajnedo. Preverja, kaj o njej mislijo radijski poslušalci. Z njo sočustvujejo, jo občudujejo v njeni kreativnosti in količini opravljenega avtorskega dela. ji svetujejo, naj se pač ne ukvarja več z umetnostjo in mediji.

Maska, producent predstave, je isti dan organizirala pogovor z Maruiziem Lazzaratom, avtorjem svežega prevoda v založništvu Maska, **Proizvajanje zadolženega človeka** – esej o neoliberalnem stanju. Zadeli so torej v polno. In v nobenem projektu ni avtor Janez Janša. Kateri že? Ali pač? Umetnost tokrat govori o dolgu kot gonilu kapitala in rdeči niti neoliberalizma. Spregovori torej o tistem, kar se dogaja doma, v službi, na ulici, na vseh kavah in v sejnih dvoranih. Spregovori o poznanem valu, ki nas je šele sedaj zadel. O oblasti, ki odkriva toplo vodo in igraje prevzema in ukinja državo. Po vzoru velikih idealov. Friedman, Pinochet, Reagan, Thatcher. Doktrina šoka Naomi Klein, ki analizira dejanja naši oblasti ljubih junakov, je te dni vroče branje. Namreč, oblast, ki v umetnosti vidi zgolj zabavo in nekaj, kar ne pripomore h

gospodarskemu okrevanju in ne more dati davkov, prihodkov in denarja, ne ve, s čim ima opravka, ne pozna področja, ki ga krči. Znan je končni cilj, vmesna kolateralna škoda se pač ponesreči. Cilji opravičujejo sredstva. Resda to počno s prizadetostjo. Tu se strinjamo, le da so pridevniki v razumevanju prav gotovo različni. Oni mislijo, da so emotivno prizadeti, mi vemo, da ne govorimo o čustvih, ampak o nekem drugem delu telesa. Ali dveh.

Govorimo o tisti Maski, ki moti oblast. »Zakon v tem trenutku ne omogoča pravne podlage za diskrecijsko odločanje ministra ali izločanje projektov po njegovi volji. Enosmerna prekinitve pogodbe bi v sodni praksi pomenila povračilo pogodbenega zneska s pripadajočimi stroški in odškodnino za vso nastalo škodo, do katere bi prišlo zaradi neizpolnjevanja pogodbe. Možni bi bili tudi kazenski postopki zaradi oškodovanja javnih financ, kar je od lani kaznivo dejanje, torej bi šlo za osebno kazensko odgovornost. Ko je nastopila mandat sedanja vlada, so bile pogodbe že podpisane, film Jaz sem Janez Janša končan, ministrstvo pa zavezano zakonodaji, kakršna je, čeprav je v nekaterih primerih videti protislovna, zato ministrstvo pripravlja ustrezne spremembe,« so nas obvestili preko svojega glasila. Niso vedeli, da ne govorijo o Maski, temveč o Aksiomi. Kolateralna napaka, kolateralna škoda. V bodoče lahko torej po uvodnih rezih dočakamo še cenzuro. Predstave, kot je Dolg RS, dela Naomi Klein, Maurizia Lazzarata in podobni projekti ne bodo možni, ker bodo žalili oblast. Prizadeti bodo, ker se bo šla umetnost te umazane igre s predstavami in knjigami, ki žalijo oblast. Še o dolgu ne bomo smeli več govoriti, kaj šele pisati o tem, kar se nam dogaja v vsakdanjem življenju, in to prevajati v umetniška dela. Oblast bo odločala o tem, kaj je in kaj ni primerno za javno predstavitev. Če bomo govorili o težavah in tegobah, ki nam jih povzročajo, bodo prizadeti. Bodo načeti postulati, pridobljeni v vojni, bo ogrožena varnost države in ne bomo enotni. Tako pa bodo vnaprej ukinili možnost vojnega napada umetnosti na državo po principu znanih vladarjev: »Država, to sem jaz!« Umetnost je res nevarna.

Potem bo edina možnost nečesa blizu umetnosti, pa nikakor nevarno preblizu, sedenji na ofucanih stolah vrtinca zabave, Koloseja. Plastična arhitektura, no, bolj sestavljanje plastičnih lego kock, plastičen samolepilni trak za uničena plastična tla, na katerih ždijo ostanki plastične hrane, ki so jo slabo prebavili obiskovalci s plastičnim smehom. Rimu z ljubeznijo, Woody Allen za telebane, bo edina dovoljena zabava za ljudstvo brez plastičnih plačilnih sredstev. Dovolj benigno, nenevarno, da se bo oblast s tem po tihem strinjala in tako podprla kapitaliste lastnike, ki namesto da bi zamenjali vsaj stole in tla, kupijo vsako leto za kakšen meter daljšo jadrnico.